

pauperes convivæ sint episcoporum, cum quibus non A solum corporali, sed et spiritali reficiantur cibo. » Vide et concilium Remense II, eodem anno habitum, can. 17 et 18. Unde et tempus conjici potest quo decretum Eusebio attributum prodiit.

6. His adjici potuisset quintum, « Si evenerit fa-

mes, etc., » quod Ivo, par. IV, c. 50, proximo decreto subjicit, ac velut ex iisdem Eusebii decretis, cap. 2, laudat. Verum istud Burchardus, lib. XIII, cap. 18, refert ut « ex decretis Liberii papæ, c. 2 » Exscriptum est autem ex libro i Capitularium, cap. 118.

SANCTUS MELCHIADES PAPA.

§ I. — Quando et quamdiu sederit.

1. Melchides Bucheriano in catalogo, in quo, ut in plerisque veteribus monumentis, *Miltiades* nuncupatur, Petri cathedram tenuisse dicitur « ex die VI Nonas Julias a consulatu Maximiano VIII solo, quod fuit mense Septembri Volusiano et Rufino, usque in III Idus Januarii Volusiano et Anniano consulibus. » Quæ inscriptio ut intelligatur, observandum est Maximianum Galerium solum ab initio anni 311 ad mensem Septembrem consulatum gessisse, hoc autem mense Volusianum Rufinum creatum esse consulem, adjuncto ei collega Eusebio, cujus nomen aliquando reticentes antiquarii, unius Volusiani duo nomina quasi duorum consulum expresserunt, et *Rufino* pro *Rufio* substituerunt. Hanc explicationem nostram illustrant ac firman: 1° indiculus præfectorum Urbis apud Bucherium, p. 258, in quo ad annum 310 legimus: « v kalendas Novembris Rufius Volusianus P. U. » Hoc est præfectus Urbis: tum proxime sequitur ad annum 311, « Consules, quos jusserint DD. NN. Augusti. Ex mense Septembri factum est Rufino et Eusebio; » 2° Fastorum consularium fragmentum apud eundem Bucherium, pag. 250, in quo annus 311 sic designatur: « Maximiano VIII solo; » item fasti integriores Bucheriani, pag. 42, qui ad eundem annum præ se ferunt, « Imp. Galerius Maximianus VIII, Imp. Licinius aug. » al. « Rufinus et Eusebius; » ac demum quod in fastis Idacianis memoratur, « Maximiano VIII consule. » His cons. quod est Rufino et Volusiano, diem functus Maximianus junior. » Quocirca Miltiades, seu Melchides, anno 311, Julii II die, qui secundam in feriam cadebat, ordinatus, anno 314, Januarii die II, sepultus dicendus est. Ipsius autem mors decimo ejusdem mensis die in Bucheriano depositionis Romanorum pontificum indiculo ita consignatur: « IV Idus Januarii Miltiadis in Callisti. » Eodem quoque die notatur in Martyrologio Hieronymiano, quamvis in eodem Martyrologio rursus ad diem II Julii: « Deposito Miltiadis papæ » legatur. Sed hic Papebrocius diem ordinationem ejus, Pagius vero reliquiarum ejusdem translationem, cujusmodi solemnitate ipso natalis seu ordinationis Romanorum pontificum die sæpius celebratam asserit, recoli opinantur. Neque igitur ad Melchidis obitum, sed ad aliquam aliam solemnitatem referendum est, quod in Ecclesia romana die X mensis Decembris memoria ejus colitur.

2. Hinc Bucherianum catalogum, in quo « Miltia-

des annis III, mensibus VI, diebus IX, » sedisse dicitur, ex subjectis in eodem catalogo consulibus corrigendum, et annis II, pro annis III restituendum esse liquet; simul et in notis numericis describendis quam facilis sit librariorum lapsus animadvertitur. Neque minus evidens est Eusebium, Hieronymum atque Prosperum in Chronicis, ubi tres pontificatus annos Melchidi attribuunt, de duobus completis et uno inchoato loqui. Inde præterea conficitur, ab Eusebii morte ad ordinationem Melchidis non tantum « septem dies, » ut vulgatus Anastasius seu pontificalis liber habet, sed novem menses et aliquot dies Romanum episcopatum vacasse. Denique quod in vulgato pontificali libro de Melchiade legitur, ex Bucheriano catalogo aut similibus quam corrupte expressum sit, ex sola collatione manifestum fiet. Ita porro in illo libro exprimitur: « Melchides natione Afer sedit annos III, menses VII, dies VIII, ex die Nonarum Julii consulatu Maximini IX, usque ad Maxentium secundo, qui fuit mense Septembri, Volusiano et Rufino consulibus. »

§ II. — De litteris Maxentii imperatoris ac præfecti prætorio Melchidi datis, quibus illi ecclesiis quæ fuerant ablata, restitui jubebant.

1. In collatione Carthaginensi, ut Augustinus tum in Breviculo collationis, III diei, c. 18, n. 31, tum in libro ad Monastias, post collationem, cap. 13, memorat, recitata sunt gesta, « in quibus legebatur MELCHIADES misisse diaconos (Stratonem et Cassianum) cum litteris Maxentii imperatoris et litteris præfecti prætorio ad præfectum Urbis, ut ea reciperent, quæ tempore persecutionis ablata memoratus imperator christianis jusserat reddi. » Ea autem quæ Maxentius jussit reddi, mox Augustinus vocat loca ecclesiastica, hoc est cum ea in quibus ecclesiæ erant constructæ, et in quibus convenire solebant christiani, tum etiam ea quæ ad ipsas ecclesias pertinebant, uti disertis verbis Constantini et Licinii constitutio, apud Eusebium, lib. X *Hist.*, c. 5, præcipit in hunc modum: « In gratiam Christianorum decernimus, ut loca ipsorum in quibus antehac convenire consueverant, de quibus in litteris prius ad devotionem tuam datis alia erat forma superiori tempore constituta, si qui aut a fisco nostro, aut alio quopiam ea emisse visi fuerint, ipsis christianis, absque ulla pecunia et sine repetitione ulla superadjeci pretii, incunctanter ac sine ulla

§ II. — *In quo vulgatum de S. Eusebio carmen explicatur.*

EPIGRAMMA (1) DE S. EUSEBIO.

Heraclius (2) vetuit lapsos peccata dolere;
Eusebius miseros docuit sua crimina flere.
Scinditur in partes populus gliscente furore,
Sedet loca edes (*leg.* Seditio, cædes) bellum, discordia,
[lites.

Exemplo (3) pariter pulsiferitate tyranni,
Integra cum (4) rector servaret fœdera pacis,
Pertulit exilium omnino sub iudice lætus
Littore Trinacrio (5) mundum vitamque reliquit.

§ III. — *De epistolis ac decretis Eusebio papæ adscriptis.*

1. Tres epistolas aperte falsas, et ab Isidoro Mercatore Eusebii nomine confictas, cum cæteris in ejusdem officina cussis, Deo dante, forte alibi edemus.

2. Præterea in editionibus Conciliorum quatuor circumferuntur decreta e variis canonum collectionibus, in quibus Eusebii nomine insigniuntur, collecta. Horum primum, « Desponsatam puellam parentibus non licet alii viro tradere; licet tamen monasterium sibi eligere, » quod Gratianus 27, quæst. 2, cap. 27, Ivo p. 6, c. 40; Burchardus lib. VIII, cap. 4, Eusebio adscribunt, est Pœnitentialis Theodori Cantuariensis episcopi apud Petitem, tom. 1, p. 12, cap. 11, subinde lib. VI Capitularium, cap. 92, insertum his verbis: « Puellam desponsatam non licet parentibus dare alteri viro: tamen ad monasterium licet ire si voluerit. » Hæc autem postrema pars de potestate petendi monasterium, Justiniani imp. cum Cod. lib. 1,

(1) Istud epigramma, seu epitaphium, Baronius in novissima editione Antuerpiensi ad annum 357, num. 57, non sine cunctatione, ad Eusebium presbyterum, qui Liberio pontifice vitam finit, refert. Illud potius ad Eusebium papam attinere judicat Tillemontius, ejusque iudicio ultro subscribimus. Nec mirum est, dignum Marcelli successorem eam Ecclesiæ disciplinam, ob cuius defensionem sanctus ille decessor exilio multatus fuerat, acriter vindicasse, eaque de causa, eodem Christi apostata instante, ab eodem tyranno eandem pœnam subiisse. Quocirca etiam ipse qui superius de S. Marcello carmen adornavit Damasus, etiam istud concinnasse haud immerito censeatur.

(2) Hic nomen exprimi videtur apostatæ illius, quem in pace Christum negasse superius de S. Marcello carmen memorat. Nomen autem lapsorum ii tunc vulgo designabantur, qui idolorum se sacrificiis contaminarant, vel in quodvis incurrerant idololatris scelus, ut Cypriani opus simpliciter inscriptum de *Lapsis*, ejusque epistolæ passim probant.

(3) Hic memoratur exemplum Marcelli, qui pariter a Maxentio tyranno in exilium pulsus fuerat.

(4) Damaso rectoris nomine Romanum pontificem indicare quam familiare fuerit, Milesius Sarazanius in illud superioris epigrammatis, *Veridicus rector*, pluribus exemplis demonstrat. Ideo autem Eusebius integra pacis fœdera servare nunc velle dicitur, quia pacem lapsis concedere volebat, nisi iis conditionibus quibus eam dandam esse Cornelius cum toto orbe decreverat. Quocirca dicitur miseros peccata sua flere et per dignos pœnitentiæ fructus diluere docuisse; cum contra nollet Heraclius eos peccata dolere, sed statim prætermittis pœnitentiæ laboribus pacem recipere. Eadem loquendi ratione defert epigramma de Marcello, quod *solvantur fœdera pacis*.

(5) Videlicet relegatus in Siciliam, quæ Straboni et Plinio a tribus promontoriis, Peloro, Pachyro et Lilybæo, *Trinacria* dicta est. Ibi Eusebium vita functum, ad cœlos migrasse nostri epigrammatis conditor docet.

tit. 3, lege 56, tum Novella 125, cap. 39, necnon a Gregorio Indict. xv, epist. 20, ad Fortunat. et Cypr. approbatur.

5. Secundum, « Consulto omnium statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quisquam celebrare præsumat, etc., » apud Gratianum, de Consecratione dist. 1, cap. 46, Eusebii simul et Silvestri; apud Ivonem, par. VII, c. 40, et Burchardum, lib. III, cap. 99, unius Eusebii; ac demum apud Anselmum, lib. IX, cap. 2, unius Silvestri præ se fert nomen. Ex gestis autem Silvestri libro Pontificali insertis, quæ Labbeus, tom. 1 Concil., pag. 1542, edidit, excerptum est.

4. Tertium, « Jejunia in Ecclesia a sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non solvantur, » ex Gratiano de Consecr. dist. 5, c. 17, descriptum, et ab Ivone, par. IV, cap. 49, necnon Burchardo, lib. XIII, cap. 17, velut « ex dictis Eusebii papæ, cap. 10, citatum, » in Capitulari 1, quod Steph. Baluzius Capitulis anni 813, pag. 517, subjecit, est capitulum 23.

5. Quartum, e codice quinque librorum, cap. 41, ita profertur: « Oportet episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque convivas ad comedendum et bibendum non urgere. Removeantur ab ejus convivio cuncta turpitudinis argumenta: non ludicra spectacula, non acroamatum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, non scurrilium admittantur præstigia. Adsint peregrini et pauperes et debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes, benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur vivæ vocis exhortatio: ut non tantum corporali cibo, immo verbi spiritualis alimento convivantes se relectos gratulentur, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum Dominum nostrum. » Idem quoque Ivo, par. XIII, c. 75, et Burchardus, lib. XIV, c. 4, velut « ex decretis Eusebii, cap. 10 » citant. Sapientissimum quidem est decretum, nihilque præcipit quod Eusebio videatur indignum: sed id quod prohibet, in illius ætatem minime arbitramur convenire. Tunc opus non erat, ut ab episcoporum mensa seu spectacula ludicra, seu scurrilium præstigia removerentur. Ecclesiis tum maxime præerant ii antistites, quorum modestiæ laudes etiam gentilis ac religionis nostræ adversarius scriptor negare non valuit, « quos » nimirum « tenuitas edendi potandique parcissime, vilitas etiam indumentorum, et supercilium humum spectantia perpetuo numini verisque ejus cultoribus ut puros commendabant et verecundos. » Ita porro Damasi ævo Ammianus Marcellinus, lib. XXVII, cap. 3, loquebatur. Predicto autem decreto affine est quod anno 813 concilium Turonense III, can. 5 constituit: « Episcopum non oportere profusis incumbere conviviis: sed parco et moderato contentus sit cibo, ne videatur Domini abuti sententia dicentis: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate* (*Luc.*, XXI, 34). Et quamdiu convivatur, potius sacra lectio ante mensam ejus recitetur, quam otiosa a susurrantibus resonent verba. » Et can. 6: « Peregrini et

bis episcopum, a quibusdam collegis suis per Africam constitatis, multis de rebus insinulari; ac mihi permolestum videtur, in iis provinciis, quas divina providentia meæ devotioni mera liberalitate tradidit, et in quibus maxima est populi multitudo, plebem quasi in duas partes divisam ad deteriora deflectere, et episcopos inter se dissentire: Placuit mihi, ut ipse Cæcilianus cum decem episcopis qui accusare illum videntur, ac decem aliis, quos ipse ad causam suam necessarios esse judicaverit, Romam naviget; ut ibi coram vobis, necnon Reticio, Materno et Marino (1) collegis vestris, quos hujus rei causa Romam prope- rare præcepi, possit audiri, quemadmodum sanctissimæ legi convenire optime nostis. Porro ut de omnibus his plenissimam valeatis habere notitiam, exempla libellorum (2) ad me ab Anulino missorum litteris meis subjecta, ad supradictos collegas vestros transmissi. Quibus lectis perpendet gravitas vestra, quomodo modo prædicta controversia accuratissime dijudicanda sit, et ex præscripto justitiæ terminanda. Siquidem nec vestram sedulitatem latet tantam a me reverentiam sanctissimæ Ecclesiæ catholicæ exhiberi, ut nullum omnino schisma vel discidium ullo in loco a vobis relinqui velim. Divinitus summi Dei multis annis vos servet, clarissime.

§ IV. — Melchiiadis sententia de Cæcilianii causa.

5. Eodem anno 315, Octobris secundo die, qui in sextam feriam incidebat, in domum Faustæ, Constantini uxoris, in Laterano convenerunt et conederunt iudices: Miltiades, episcopus urbis Romæ; Maternus Agrippinæ civitatis, Reticius Augustodunensis, Marinus Arelatensis, Meroles Medionalensis, alique quatuordecim episcopi Itali, quorum et nomina et sedes Optatus recenset. « His decem et novem considentibus episcopis, » inquit idem Optatus, « causa Donati et Cæcilianii in medium missa est a singulis. In Donatum (A Casis Nigris, ut liquet ex Augustino brevic. Coll. diei III, n. 36, et lib. ad Donat. post Coll. n. 17) sunt hæc sententiæ latæ: Quod confessus sit se rebaptizasse, et episcopis lapsis manum imposuisse; quod ab Ecclesia alienum est. Testes inducti a Donato confessi sunt se non habere quod in Cæcilianum dicerent. » Cæcilianus omnium supra memoratorum

fuerit, ab Optato silendum esse. Quocirca Merocli, qui Mediolanensis tunc episcopus erat, pro Marco eo probabilius mallent, quod Constantinus, eo ipso anno Mediolani versatus, probatam ac perspectam habere potuerit Merocliis æquitatem. Inde tamen moveri quispiam potest, quod in eadem inscriptione, in qua denominatur Miltiades Romæ urbis episcopus, alterius, qui ei adjungitur, dignitas taceatur. Præterea verbum *τιμωτάτε*, *charissime*, quo epistola clauditur, indicio esse posset, epistolam hanc Miltiadi uni, non duobus scriptam esse, nisi et eadem scribendi ratio frequens occurreret in ipsis Romanorum præsulum litteris, quæ pluribus a pari inscriptæ sunt. Jam vero eruditorum de hoc loco conjecturas, et argumenta quæ ipsis vel adversentur vel faveant, exposui: nunc

πον τῆς καρταγεννησίῳ πύλῳις, παρὰ τῶν κολλήγων αὐτοῦ τῶν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν κατεστῶτων ἐν πολλοῖς πράγμασι εὐθύνεσθαι· καὶ τοῦτό μοι βαρὺ σφόδρα δοκεῖ, τὸ ἐν ταύταις ταῖς ἐπαρχίαις, ἃς τῇ ἐμῇ καθοσίῳσει ἀθαιρετοῦς ἢ θείᾳ πρόνοιᾳ ἐνεχείρισε, κἀκεῖσε πολὺ πλῆθος λαοῦ, ὄχλον ἐπὶ τὸ φαυλότερον ἐπιμένοντα εὐρίσκεισθαι ὡσανεὶ δεχσαστατοῦντα, καὶ μεταξὺ ἐπισκόπων διαφορὰς ἔχειν· ἔδοξέ μοι ἴν' αὐτὸς ὁ Καικιλιανὸς μετὰ δέκα ἐπισκόπων τῶν αὐτὸν εὐθύνειν δοκούντων, καὶ δέκα ἐτέρων οὓς αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ δίκῃ ἀναγκάσιος ὑπολάβῃ, εἰς τὴν Ῥωμὴν πλῶν ἀπέμει· ἴν' ἐκεῖσε ὑμῶν παρόντων, ἀλλὰ μὴν καὶ Ῥετικίου, καὶ Ματέρου καὶ Μαρῖνου τῶν κολλήγων ὑμῶν, οὓς τοῦτου ἕνεκεν εἰς τὴν Ῥωμὴν προσεταξαί ἐπισπεῦσαι, δυνήθῃ ἀκουσθῆναι, ὡς ἂν καταμάθοιτε τῷ σεβασμωτάτῳ νόμῳ ἀριότιτεν. Ἴνα μὲντοι καὶ περὶ πάντων αὐτῶν τούτων πληρεστάτην δυνήθῃτε ἔχειν ἡρώσιν, τὰ ἀντίτυπα τῶν ἐγγράφων τῶν πρὸς με παρὰ Ἀνυλίνου ἀποσταλέντων γράμμασιν ἐμοῖς ὑποτάξας πρὸς τοὺς προειρημένους κολλήγας ὑμῶν ἐξέπεμψα· οἷς ἐντοχούσα ἢ ὑμετέρα στερότῳτος δοιμάσει ὅν τινα χρὴ τρόπον τὴν προειρημένην δίκην ἐπιμελέστατα διενκηρήσαι, καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τερματῖσαι. Ὅποτε μὴδὲ τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν λαθάνει, τοσαύτην με αἰδῶ τῇ ἐν θεσμῷ (sic) καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπονέμειν, ὡς μὴδὲν καθόλου σχῖσμα ἢ διχσαστασίαν ἐν τει τόπω βούλεσθαι με ὑμᾶς καταλαπεῖν. Ἡ θεοῦ ἡμᾶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ διαφυλάξοι πολλοῖς ἔτεσι, τιμωτάτε.

sententiis innocens est pronuntiat, etiam Miltiadis sententia, qua iudicium clausum est his verbis: « Cum constiterit Cæcilianum ab iis, qui cum Donato venerunt, juxta professionem suam non accusari, nec a Donato convictum esse in aliqua parte constiterit; suæ communioni ecclesiasticæ integro statu retinendum esse censeo. » Melchiiadis sententiam integram ab Optato relatam non esse liquet ex Augustino, epist. 45, olim 162, n. 16, qui eam ibidem laudibus extollit in hunc modum: « Qualis ipsius Melchiiadis ultima est prolata sententia, quam innocens, quam integra, quam provida atque pacifica, qua neque collegas, in quibus nihil constiterat, de collegio suo ausus est remove, et Donato solo (a Casis Nigris) quem totius mali principem invenerat, maxime culpato, sanitatis recuperandæ optionem liberam cæteris fecit, paratus litteras communicatorias mittere etiam iis, quos a Majorino ordinatos esse constaret; ta ut quibuscumque locis duo essent episcopi, quos

seligat quisque quod sibi magis arridet. Rei veritatem nos certius docuisset collationis Carthaginensis tertia pars, cap. 519, cui hæc ipsa epistola inserta erat, nisi hæc portio excidisset.

(1) Episcopus illos Gallos cum Romano convenire præcepit Constantinus, morem gerens huic Donatarum petitioni, in qua legere est: *Petimus ut de Galliis nobis iudices dari præcipiat pietas tua; quia, inquam, ab hoc facinore et dissensione immunis est Gallia.*

(2) Precum seu libellorum partem postremam Optatus circa finem lib. 1 exscripsit. Cætera desiderantur.

dissensio geminasset, eum confirmari vellet, qui fuis-
set ordinatus prior, alteri autem eorum plebs alia
regenda provideretur! O virum optimum! o filium
christianæ pacis et patrem christianæ plebis!... Hic
nec mansuetudo integritatem corruptit, nec integritas
mansuetudini repugnavit. »

6. Et in hac quidem sententia triplex suspicere est
providi pastoris temperamentum, quod deinceps Ec-
clesiæ similibus in causis magno usui fuit: primum,
quod totius mali principem Donatum damnare con-
tentus, cæteris ejus consortibus liberam respiscendi
facultatem reliquit. Alterum, quod etiam a Majorino,
qui Carthaginensi ecclesiæ in Cæciliani locum a schi-
smaticis præfectus fuerat, ordinatos ad communio-
nem suam admittere non recusavit. Postremum,
quod in his ecclesiis, in quibus duo essent præsules,
unus a Majorino, alter a Catholicis ordinatus, ei qui
prior erat ordinatus ecclesiam ipsam, quam regebat,
sic adjudicavit, ut et alteri plebem aliam regendam
provideri simul juberet.

7. Primum ex his temperamentis secutus Hilaris
Pictavensis episcopus se cum Gallicanis episcopis a
Saturnini et Ursacii et Valentis, qui Arianorum in
Occidente duces erant, communionem separavit, « In-
dulta cæteris consortibus eorum respiscendi facul-
tate; ut nec pacis abesset voluntas, et principalium
morborum foetida et in corruptionem totius corporis
membra proficientia desecarentur. » Idque postea re-
gulæ instar in Ecclesia constanter obtinuit.

8. Alteri morem gesserunt non solum Africani cæ-
tholici erga Donatistas ad unitatem redeuntes, sed
et longe postea Felix II, papa, ut ecclesiarum ob
Acacii causam scissarum reintegrationem expedi-
torem facilioremque redderet, « nobis, » inquit
epist. 12, ad Flavitiam, n. 4, « Deo inspirante provi-
suris rationabiliter... ut eorum quos ordinavit vel
baptizavit Acacius, salva confessione catholica, pro
charitatis Ecclesiæ reintegratione nihil pereat. »
Quod quidem illæsa fide indulgeri posse Africi catho-
lici in epistola, quæ collationis Carthaginensis cog-
nitioni I, cap. 16, inserta est, hac ratione probant:
« Neque enim in eis divinæ sacramenta veritatis, sed
commenta humani detestamur erroris; quibus sublat-
tis, fraternum pectus amplectimur Christiana nobis
charitate conjunctum. » Eandem rationem pluribus
explicat et illustrat Anastasius II, papa, scribens ad
Anastasium imp., n. 8. Ubi in antecessum præmon-
emus, quam frustra idem Anastasius papa apud Hinc-
marum, tom. II, pag. 278, sacris canonibus et de-
cretis decessorum non convenire atque concordare
idecirco dicatur, quod ordinatos ab Acacio damnato
in suis ordinibus recipere non detrectaret: cum il-
lum ea in re, et decessorum suorum Melchiadis ac
Felicis, et Afrorum decretis obsecutum esse palam
sit.

9. Tertium imitati sunt Africani episcopi, per
epistolam, quæ collationis Carthag. cognit. I, cap. 16,
inserta est, quæque apud Augustinum exstat epist.
128, Donatistas pollicentes, eos a se, si convicti ad

unitatem redierint, sic recipiendos esse, « ut non
solum viam salutis inveniant, sed nec honorem episco-
patus amittant. Poterit quippe, inquit, unusquis-
que nostrum, honoris sibi socio copulato, vicissim
sedere eminentius, sicut peregrino episcopo juxta
considente collega. Hoc cum alternis basilicis utris-
que conceditur, uterque ab alterutro, mutuo honore
prævenitur: quia ubi præceptio charitatis dilataverit
corda, possessio pacis non sit angusta; ut uno eorum
defuncto deinceps jam singulis singuli pristino more
succeedant. Nec novum aliquid fiet: nam hoc ab
ipsius separationis exordio, in eis qui damnato ne-
farie discissionis errore unitatis dulcedinem vel sero
sapuerunt, catholica dilectio custodivit. »

10. Istud porro de duobus episcopis in una eccle-
sia simul relinquendis consilium primum Arelatensis
synodi charitate inventum atque auctoritate factum
Tillemontius, tom. VI, pag. 49, existimat. Nec aliam
affert opinionis suæ rationem; nisi quod Romano in
concilio aliud circa eosdem episcopos a Melchiade et
sociis decretum fuit. Verum cum horum sententia
neque ab Optato, neque ab Augustino, neque
ab ullo alio integra transmissa fuerit, affirmari
certo nequit, illud alterum, quod Africi ab ipsius
separationis exordio apud se custoditum esse
testantur, in illa sententia minime fuisse proposi-
tum. Potuit enim fieri, ut Romana synodus, cui
Melchiades præerat, non unam in ecclesiis, in qui-
bus duo essent episcopi, componendæ pacis viam
panderet. Hoc certe ab iisdem Afris factum legi-
mus, qui cum unius ecclesiæ curam duobus episco-
pis simul permittendam proposuissent, hoc alterum de
duobus amovendis statim subjiciunt: « Aut si forte Chri-
stiani populi singulis delectantur episcopis, et duorum
consortium, inusitata rerum facie, tolerare non pos-
sunt: utrique de medio secedamus, et ecclesiis, in
singulis damnata schismatis causa, in unitate pa-
cifica constitutis, ab his qui singuli in ecclesiis sin-
gulis invenientur, unitati factæ per loca necessaria
constituantur episcopi. » Quæ verba Augustinus in
Breviculo, coll. primæ diei, cap. 5, sic summam
reddidit, pactum esse a catholicis docens, ut « si ple-
bes duos in una ecclesia episcopos ferre non possent,
utrisque de medio recedentibus, singuli constituere-
ntur episcopi, ab eis episcopis ordinandi, qui in suis
plebibus singuli invenirentur. » Et iis quidem novi
hujus temperamenti ante Arelatensem synodum, si
rem ex ordine narrat Optatus, jam præluxerat exem-
plum: cum Carthaginem missi sint Eunomius et
Olympius, qui duobus inde amotis, unum ordinarent.

11. Nempe Optatus verbis, quibus Melchiadis judi-
cium clausum est, relatis proxime subjicit: « Sufficit
ergo et Donatum tot sententiis percussum esse, et Cæ-
cilianum tanto judicio esse purgatum. Et tamen Dona-
tus appellandum esse ab episcopis credidit. » Ubi si
appellatio a Melchiadis sententia indicatur, ad eam-
dem attinere videtur, quod idem Optatus subnectit:
« Ad quam appellationem Constantinus imperator
sic respondit: O rabida furoris audacia! Sicut in

causis Gentilium fieri assolet, appellationem inter-
posuerunt. Eodem tempore idem Donatus petiit, ut
ei reverti liceret (*ita ms. German.*), nec ad Carthagi-
nensem accederet. Tunc a Fulgentio suffragatore sug-
gestum est, ut bono pacis Cæcilianus Brixiae retine-
retur: et factum est. Tunc duo episcopi ad Africam
missi sunt, Eunomius et Olympius: ut remotis duo-
bus unum ordinarent. Venerunt et apud Carthagi-
nem: fuerunt per dies 40, ut pronuntiarent ubi esset
catholica. Hoc seditiosa pars Donati fieri passa non
est. De studio partium strepitus quotidiani sunt ha-
biti. Novissima sententia eorundem episcoporum
Eunomii et Olympii talis legitur, ut dicerent illam
esse catholicam, quæ esset in toto orbe terrarum, et
sententiam decem et novem episcoporum (*hoc est
Melchiadis et sociorum*), jam dudum datam non posse
dissolvi. Sed appellationem ab Optato notari, quæ
Arelatense concilium excepit, et ad id, quod post
idem concilium contigit, reliquam narrationem per-
tinere hinc plane nobis est persuasum: 1° quod su-
periora Constantini verba, « O rabida furoris au-
dacia! Sicut in causis Gentilium, etc. », ex Imperato-
ris hujus epistola ad episcopos qui Arelate conven-
erant (*apud Lab., tom. 1 Concil., pag. 1431, d. c.*)
descripta sint: deinde quod Augustinus, epist. 43,
n. 20, Arelatensis concilii judicium et ab eo appel-
lationem, necnon æquam Imperatoris indignationem
hoc ordine perstringat: « Neque enim ausus est
christianus imperator sic eorum tumultuosas et fal-
laces querelas suscipere, ut de judicio episcoporum,
qui Romæ sederant, ipse judicaret; sed alios, ut
dixi, episcopos dedit, a quibus tamen illi ad ipsum
rursum Imperatorem provocare maluerunt: quæ in
re illos quemadmodum detestetur audistis. » Postre-
mo quod Optatus Melchiadis et sociorum adversus
Donatum sententiam non ut recens, sed ut jam dudum
prolatam commemoret. Sed et illud observatione
dignum, ut cum post Arelatense concilium Eunomius
et Olympius Carthaginensem ad sedandos Donatistarum
tumultus missi fuerint, nulla hujus concilii mentione
facta, » sententiam decem et novem episcoporum
(Melchiade præside) jam dudum datam non posse
dissolvi » pronuntiarint. Unde id, quod Carthagine
gesserunt, non tam ex Arelatensis concilii, quam
ex Melchiadis sententia gessisse merito videantur.

12. Uno verbo Melchiades ea sententia, quam lau-
dat Augustinus, unitatis resarciendæ viam præmon-
stravit: adeo ut diversos illos modos, quibus Afri
catholici schismaticos sibi conciliare et ad concor-
diam revocare, sive in collatione, sive ante, tentarunt,
spectare liceat veluti diversos aditus pacificæ ejus
viæ, quam Melchiades illis aperuerat. Ipse clericis et
episcopis a schismate recedentibus gradus et honores
suos per indulgentiam servando, gravissimum res-
taurandæ pacis removit impedimentum. Deinde vero
Afri pacem hac via initam, variis modis, qui ab illa
non recedebant, coagmentare, prout tempus exige-
bat, studuerunt. Qua de re vide et Codicem cau-
num eccl. Afric., c. 117 et 118.

13. Unum adhuc, unde disciplina ecclesiastica il-
lustratur, circa sententiam Melchiadis ab Augustino
superius laudatam, observandum restat: quod vide-
licet in quibuscumque locis duo essent episcopi, ita
eum confirmari voluit qui fuisset prior ordinatus, »
ut tamen « alteri eorum plebs alia regenda commit-
teretur. » Cui judicio in Carthaginensi collatione,
cogn. 1, cap. 16, congruentes Afri, ubi non unus tan-
tum, sed et ambo episcopi, postulante populo, remo-
vendi sunt, singulis singulas ecclesias tribuendas esse
decernunt. Ideo vero istud observatu dignum puto,
quia effluxisse hinc videtur mos subinde usitatus,
episcopos qui a propriis plebibus aut non admissi aut
expulsi sunt, ad alias ecclesias transferendi. Inde
sanè nihil præter antiquam disciplinam commisisse
comprobantur, sive Leonis decessor Xystus III,
epist. 8, cum Perigenem Patrensibus ordinatum
episcopum, sed ab his recusatum, Corinthiis præfi-
ciendum curavit; sive ejusdem Leonis successor Hi-
larius, ubi Hermen, qui se a Biterrensibus exclusum
dicebat, Narbonensibus præesse permisit (*Hilar.,
ep. 8*), seu Joannes III, cum Joanni Alexandrino epi-
scopo e propria civitate expulso Nolanam ecclesiam
regendam tradidit (*Liberat., c. 18*). Ea ipsa ratione
excusatur quoque migratio Aprunculi, qui, uti Gre-
gorius Turonensis, lib. II de Gestis Francorum, c.
23, et Baronius, ad annum 484, referunt, « Lingon-
icæ civitatis episcopus, apud Burgundiones cœ-
pit haberi suspectus: cumque odium de die in diem
cresceret, jussum est ut clam gladio feriretur. Quo
ad eum perlato nuntio, nocte a castro Divionensi per
murum demissus, Arvernus advenit, ibique juxta ver-
bum Domini... undecimus datur episcopus. »

§ V. — *Melchiadis judicium Donatistæ antiqui respuunt, eumque postmodum traditionis librorum recentiores falso accusant.*

14. Quantumvis moderata fuerit Melchiadis sen-
tentia, Donatistis tamen non placuit. Hi quippe de
episcoporum judicio, in quo victi fuerant, statim
murmurare, atque precibus Constantino oblati ex-
postulare cœperunt. At hæc eorum expostulatio ap-
pellationis nomine donanda sit, necne, inter eruditos
disceptatur. Inter eos tamen convenit schismaticis
illos Melchiadis judicio non stetisse, iudices alios a
Constantino flagitasse, idque ab illis inique foisse
postulatum. Obtendebant nimirum, paucos admodum
episcopos sententiam tulisse, qui nec omnibus quæ
prius inquiri oportebat diligenter excussis, ad deprom-
endum judicium properanter accessissent. Hanc
tamen rationem illi tunc prætexebant, ut Romanæ
synodi judicium detrectarent: nec aliam memorat
Constantinus in ea epistola, qua plurimos ex diversis
ac prope infinitis locis episcopos in urbem Arelaten-
sem convenire ejusdem causæ finiendæ gratia præ-
cipiebat (*August., epist. 105, n. 8; Optat., lib. 1; Con-
stantinus, apud Euseb. l. x, c. 5*). Ex quo colligitur
Donatistis non solum ante concilium Romanum, sed
et post, toto scilicet intervallo illo quod inter hoc

atque Arelatense concilium intercessit, minime venisse in mentem, ut Melchiam crimine traditionis sacrorum librorum arguerent.

15. Id vero postmodum commenti, non Melchiam solum, sed etiam Marcellinum, Marcellum atque Silvestrum ejusdem criminis postularunt. Ex quo et hanc calumniam ab eis ante Silvestri papæ tempora excogitatum non fuisse haud temere suspicemur. Quamvis enim hoc nefas a Marcello, Melchiade, Silvestro, cum adhuc Marcellini presbyteri essent, perpetratum fuisse dixerint: nemo tamen non videt hoc eos, ut apostolicæ sedi odium atque invidiam facerent, ejusque adversus se auctoritatem declinarent, excogitasse; adeoque et postquam Marcellus, Melchiam ac Silvester ejusdem sedis dignitate decorati jam fuissent.

16. Immo ex Augustini verbis in breviculo collationis cum Donatistis, cap. 18, intelligitur, Donatistas in collatione Carthaginiensi primum id criminis Melchiam imposuisse. « Cum enim eos compulisset Cognitor, » inquit Augustinus, « ut contra concilium judiciumque Melchiam, quo Cæcilianus purgatus atque absolutus legebatur, si haberent aliquid, dicerent; tunc Donatistæ ipsum Melchiam cæperunt traditionis arguere, et dicere majores suos propterea illius judicium refugisse. » Istud affirmantes mendacii convincere difficile admodum non erat: siquidem majores illorum Melchiam judicio stare detrectantes, nihil umquam hujusmodi in precibus suis prætexuisseprehenduntur. Verum quia rem non Cognitori solum, sed et ipsis Catholicis inauditam objiciebant; ideo « facto iudice intento, utrumne de traditionis crimine aliquod judicium vel publicum vel ecclesiasticum proferretur, ipsisque Catholicis id ut probaretur expectantibus et exigentibus, legerunt Donatistæ gesta quædam prolixissima apud præfectum, ubi nec præfectus ipse cujusmodi esset apparebat, nec locus legebatur ubi hæc agebantur: sed gesta ipsa multos multa ecclesiastica tradentes longissima recitatione sonuerunt, ubi nomen Melchiam omnino non sonuit. Quibus peractis, » miratus est « Cognitor aliud promissum, et aliud recitatum. » Exinde recitarunt alia gesta, in quibus Melchiam legebatur diaconus Stratonem et Cassianum misisse, ut loca Christianis tempore persecutionis ablata jussu imperatoris reciperent. « Et cum his quoque gestis nullum Melchiam crimen et Cognitori et Catholicis defensoribus appareret, dixerunt Donatistæ, Stratonem diaconum, quem cum aliis ad recipienda loca ecclesiastica miserat, superioribus gestis recitatum esse traditorem: et ideo volebant etiam Melchiam crimine traditionis adspargere, quod diacono illo non degradato uteretur. » At rogati « utrum saltem in illis traditionis gestis esset expressum, quod Straton diaconus fuerit, » ne id quidem probare valuerunt. Respondebant præterea catholici, etiamsi Straton traditor diaconus appellatus fuisset, non inde sequi, ut is fuerit quo postea Melchiam usus est: cum fieri potuerit, ut

quemadmodum inter apostolos duo Jacobi duoque Juda, et apud ipsos schismaticos duo Donati, Cæsensis et Carthaginensis; ita et inter Romanos diaconos duo Stratones simul exstiterint (*Aug., Brevic. diei tertie: collat. cum Donat., cap. 18, n. 34*). « Illud quoque additum est a Catholicis, quia etsi demonstraretur, quod omnino non demonstrabatur, eundem Stratone diaconum tradidisse, quem postea Melchiam ad recipienda loca ecclesiastica cum aliis diaconis misit, non continuo Melchiam isto crimine adspargi, quem potuit persecutio longe facere absentem, ut hoc omnino nesciret, eumque innocentem putaret, quem nemo reum accusando monstraret. » (*Ibid., n. 35*.) Postremo cum ad calumniosam Melchiam criminationem redire conarentur Donatistæ, Cognitoris interlocutione ab ea sunt depulsi.

17. Neque tamen propterea quieverunt. Nam et post collationem Carthaginensem inde Melchiam calumniandi ansam arripuerunt, quod Cassiani nomen et in diaconis ipsius, et in illis gestis ubi facta traditio recitata est, reperiebatur (*Augustin. Brevic. coll., n. 36*). Sed hæc Donatarum pertinacia et varii conatus ut unum infamarent Melchiam, cum cæteris parcerent Romani concilii iudicibus, argumento sunt, quam gravein quamque sibi incommodam sentirent illius auctoritatem. Neque aliud quidquam tot tamque iniquis molitionibus proficere, nisi ut Melchiam moderationem, æquitatem, integritatem atque innocentiam vitæ patefacerent. Eos enim quod in ipso reprehenderent prorsus defecit necesse est, qui calumniam ei undeque struere conitentes, illius occasionem in diaconis ipsius, sed potius in similitudinibus nominum diaconis ipsius communium, quærere coacti sunt. Ipsi vero quanto essent furore correpti, prodiderunt, cum iudicio, in quo accusatores ac testes una cum accusatis præsentibus auditi, et ei quidem a iudicibus quos ipsi expetierant, quibusque præsul æquissimus atque omnium episcoporum princeps præsidebat, prolato stare nolentes, Imperatorem appellare maluerunt. His religiosior Constantinus eorum appellationem molestissime tulit: sed paulo indulgentior quam par esset, dum audaciam non comprimit, gravibus Ecclesiæ malis locum et occasionem præbuit. Quamvis autem appellantis aliud Arelatense iudicium dederit, hoc tamen, teste Augustino, epist. 43, olim 162, n. 20, dedit, « non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens, et omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere. » Nec prohibuit hujusmodi appellatio, quominus, uti jam exposuimus, episcopi Eunomius et Olympius, in Africam pro componendis Carthaginensis ecclesiæ rebus missi, postmodum pronuntiarint, « sententiam decem et novem episcoporum jam dudum datam dissolvi non posse » (*Optat., lib. 1*).

§ VI. — De decretis Melchiam papæ attributis.

18. Duas Melchiam supposuit Isidorus Mercator epistolæ, unam ad Leontium ac cæteros Hispaniarum

episcopos, alteram de primitiva Ecclesia et de *Constantini erga eam Munificentia* inscriptam. Utramque ut pote non plus momenti quam authenticæ habentem, hic excudere consulto negleximus.

19. In Pontificali libro eidem papæ duo adscribuntur decreta: primum quo sancitur, « Ne ulla ratione die Dominica aut quinta feria jejunium quis fidelium ageret: quia eos dies pagani quasi sacrum jejunium celebrant. » Cui decreto in eodem Pontificali libro proxime subjicitur, « Et Manichæi inventi sunt in urbe Roma ab eodem. »

20. Verum hoc decretum Melchiadi falso adscribi duplici ratione liquet: primo quidem quia etiam ante hujus papæ tempora fidelibus interdictum fuit die Dominica jejunium: deinde quia ut interdiceretur, non ea causa fuit, quod illa die pagani seu gentiles quasi sacrum jejunium agerent; sed quia christiani jejunium ei diei minime congruere censuerunt, quia Christus Ecclesiam resurrectione sua iustificavit. Quod autem sibi cavendum didicerant ipso usu et traditione, quæ diem Dominicum festive agendum esse docet, majori religione cavere tum cœperunt, cum Manichæos, non paganos, hoc die veluti sacrum jejunium agere cœperunt. Ne vero id gratis dicere videamur, utrumque paucis comprobandum est.

21. Ante Melchiadis ævum scripsit Tertullianus lib. de Corona, c. 3: « Die Dominico jejunium nefas ducimus. » Legitur et ad calcem libri v apostolicarum Constitutionum: « Reus enim erit peccati, qui Dominico die jejunaverit, cum sit dies resurrectionis. » Nulla hic alia ratio subjicitur. Sed subinde Augustinus, epist. 36, ad Casulanum, c. 12, n. 27, dicens: « Die Dominico jejunare scandalum est magnum, » hanc novam addidit causam: « maxime posteaquam innotuit detestabilis multumque fidei apostolicæ Scripturarumque divinis apertissime contraria hæresis Manichæorum, qui suis auditoribus ad jejunandum istum tamquam constituerunt legitimum diem. Per quod factum est, ut jejunium diei Domini horribilius haberetur. » Et n. 29, ne quis Dominico die celebret jejunium, tunc præsertim cavendum docet, « posteaquam hæretici, maxime impiissimi Manichæi, jejunia diei Domini non aliqua necessitate occurrente peragere, sed quasi sacra solemnitate statuta dogmatizare cœperunt. » De iisdem hæreticis istud quoque Leo papa, epist. 17, ad Turibium, cap. 4, testatur: « Sicut in nostro examine detecti atque convicti sunt, Dominicum diem, quem nobis Salvatoris nostri resurrectio consecravit, exigunt in mœnore jejunii. » Quocirca in libro Pontificali nihil absurdi videretur, si dictum esset: « Manichæi a Melchiade inventi sunt in urbe Roma. Tum is papa constituit, ne ulla ratione die Dominica jejunium quis fidelium ageret: quia hunc diem hæretici illi quasi sacrum jejunium celebrant. » Mercator tamen, librum Pontificalem nequaquam corrigens, sed eum de more imitatus, Melchiadem sic decernentem inducit: « Jejunium vero Domini diei et quintæ feriæ nemo celebrare debet: ut inter jeju-

num christianorum et gentilium, veraciter credentium atque infidelium et hæreticorum vera et non falsa discretio habeatur. »

22. Circa Nicæni concilii tempus multa Manichæorum placitis affinia gerebat ac docebat Eustathius quidam, adversus quem Gangrensis synodus congregata can. 18 ex interpretatione Dionysii Exigui statuit: « Si quis propter continentiam, quæ putatur, aut contumaciam in die Dominico jejumat, anathema sit. » Ubi hoc concilium, sicut et Cæsaraugustanum adversus Priscillianistas, etiam Manichæos dici solitos, anno 381 celebratum, dum can. 2 prohibet, « ne quis jejuset die Dominica, causa temporis aut persuasionis aut superstitionis, » jejunium etiam die Dominico, modo absit superstitionis causa, permittere quodam modo videntur. Et Hieronymus quidem, epist. 28, ad Lucinium scribit: « Utinam omni tempore jejunare possimus: quod in Actibus Apostolorum (ut etiam Augustinus epist. 36, n. 28, observavit) diebus Pentecostes et die Dominico apostolum Paulum et cum eo credentes fecisse legimus. » Ne hinc tamen Ecclesiæ morem ac legem improbare videatur, mox dictum temperans addit: « Nec hoc dico, quod Dominicis diebus jejunandum putem. »

23. Hæc autem lex, Epiphano teste (*Epiph., Expos. fid., n. 22*), religiose adeo servabatur, ut ii etiam, qui summo pietatis studio perpetua sibi jejunia imponebant, solos Dominicos ac Pentecostes dies exciperent: « Namque, inquit, Dominicas omnes festas hilaresque sanxit Ecclesia, nec ulla jejunia celebrat. Absurdum est enim jejunare Dominica die... Nec ipsius quidem Quadragesimæ Dominicis jejunare solet Ecclesia. » Contra idem sanctus, hæc. 75, n. 3, Aerianos merito reprehendit, quod stulta libertatis ostentatione, « Dominica die potius jejunare affectent, quarta vero et sexta feria vescantur. » Neque minus vani nostra ætate heterodoxi, qui christianam ponunt libertatem in contemnendis abstinentiæ jejuniorumque legibus, quas a Christo ejusque Apostolis edocta Ecclesia sapienter instituit. Ipsa est, quæ dum fideles ad jejunandum vel adhortationibus vel præceptis excitavit, semper exceptit Dominicum diem, non ut eos a gentilibus secerneret, sed ut resurrectionis dominicæ diem numquam non festive celebrandum doceret. Falso igitur Melchiades, ne quis Dominico die jejunium ageret, decrevisse ponitur. Neque minus falso idem de feria quinta constituisse in libro Pontificali narratur.

24. Numquam ea fuit christianorum erga feriam quintam religio, qua hoc die jejunare prohiberentur. Tantum invaluit mos, ut cum alii feriis quarta et sexta, alii sexta et sabbato jejunarent, plerique feria quinta, quæ diebus illis jejunio consecratis vicina est, sibi a jejunio abstinendum censerent. Hinc apostolicæ constitutiones (*lib. v, c. 24*) ab hypocritarum, qui singularia semper affectant, more nos dehortantes præcipiunt: « Jejunia vero nostra ne sint cum hypocritis communia; jejunant enim secunda feria et quinta. » Et Augustinus, epist. 36, Romani

cujusdam, qui hebdomadæ cujusque sex diebus jejunandum esse contendebat, scriptum refellens, num. 9 ait: « Apud Romanos omnibus istis sex diebus, præter paucissimos clericos aut monachos, quotuscunque invenitur, qui frequentet quotidiana jejunia? maxime quia ibi jejunandum quinta feria non videtur. » Unde colligere est, Romæ quidem vulgarem obtinuisse opinionem, qua feria quinta non jejunandum esse putaretur, sed nullam ea de re legem existisse, immo Augustini ævo ibi a nonnullis tum monachis tum clericis cum laude celebrata esse quotidiana sex dierum jejunia.

25. Certe non modo ex Cassiano, coll. 21, c. 24, sed ex Gregorio papa constat, etiam Romæ quintis Quadragesimæ feriis intermissa non fuisse jejunia. Sic porro Gregorius homil. 46, in Evangel., loquitur: « Sex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo sunt, ex quibus, dum sex dies Dominici abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinence, quam sex et triginta remanent. » Ibi enim abstinence nomen pro jejunio usurpari nemo non videt: cum ideo sex subtrahantur Dominici dies, non quia iis diebus carnis abstinence, sed quia jejunium intermittatur. Quocirca Gregorius horum triginta sex dierum jejunio anni nostri decimas offerre nos Deo docet. Hinc luculenter confutatur quod Walafridus Strabo cap. 20, et ex eo Micrologus cap. 50, libro Pontificali atque spuria Melchiadis epistola decepti scribunt: « Melchiades Romæ præsulatum agens, statuit ut nulla ratione Dominica aut quinta feria jejunium quis fidelium ageret. Paganus enim his diebus quasi jejunia frequentabant. Ideo B. Gregorius in dispositione officiorum anni, infra quadragesimam, quintam feriam vacantem demisit; ut quia festiva erat veluti Dominica, etiam officio diei Dominicæ celebris haberetur. Quæ quinta feria quoniam postmodum cœpit ut cæteræ, jejuniis applicari; Gregorius junior statuit eam Missis et orationibus esse solemnem. » Istud porro aiunt, vita fulti Gregorii II, qui junior appellari tum solebat, ubi apud Anastasium legimus: « Hic quadragesimali tempore, ut in quinta feria jejunium, atque Missarum celebritas fieret in ecclesiis, quod non agebatur, instituit. » Sed et hoc loco convincuntur Walafridus ac Micrologus ex præconcepta opinione potius, quam ulla auctoritate dixisse feria quinta Missam e Dominica fuisse repetitam; cum hoc die, nullam ante Gregorium II, agi consuevisse istinc doceamur. Ita error errorem facile parit.

26. Ad jejunium quod attinet, nullam S. Benedictus noverat legem, quæ illud feria quinta servari prohiberet. Quippe regulæ suæ capite 41 continuum ad sanctum usque Pascha jejunium præscribens, feriam quintam non excipit. S. Isidorus Hispalensis, Reg. cap. 40, quotidiana per totum annum jejunia, solis Dominicis exceptis, ad imitationem patrum permittit. Postea quidem Magistri Regula, cap. 27, 28 et 53, feriis quintis jejunium remisit; sed ab hac remissione quintas quadragesimæ ferias excipi voluit. Neque ergo prædictæ remissionis hanc dedit rationem, quia

A feria quinta solemnè apud paganos jejunium sit, sed « quia adscensa Domini ipso die omni anno occurrit, » hoc est quia eum diem Dominus suo in cœlum adscensu consecravit. Sane ab hoc die mœrori ac jejuniis consecrando, procul aberant pagani, quibus eundem in honore Jovis festivum agere solemne erat. Quocirca christianos quosdam, quos ad perversam eorum imitationem diabolus seduxerat, Cæsarius Arelatensis episcopus, apud Augustinum, append. t. v, serm. 265, n. 5, vehementer corripit his verbis: « Quia audivimus quod aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumveniat, ut quinta feria nec viri opera faciant, nec mulieres lanificium, coram Deo et sanctis angelis contestamur, quia quicumque hoc observare voluerint, nisi per prolixam et duram penitentiam tale sacrilegium emendaverint, etc. » Eandem rem concilium Narbonense, anno 589 habitum, quam indigne ferret, can. 15, aperuit his verbis: « Ad nos pervenit, quosdam de populis catholicæ fidei execrabili ritu diem quintam feriam, qui et dicitur Jovis, multos excolere, et operationem non facere. Quam rem pro Dei timore execrantes, etc. » Neque vero Patribus tantopere displicuit ille mos nisi quia ab impia gentilium superstitione derivatus esset. Ad eum igitur abolendum, feria quinta potius jejunia indicenda erant, quomodo iisdem temporibus in kalendis Januariis eandem ob causam factum est, quam prohibenda.

27. Decretum alterum in libro Pontificali expressum est in hunc modum: « Hic fecit ut oblationes consecratæ per ecclesias ex consecrato episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. » Cui decreto simile est illud quod idem liber Siricio attribuit: « Hic constituit, ut nullus presbyter Missas celebraret per hebdomadam, nisi consecratum episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum. » Quamquam in Bollandiano libri Pontificali exemplari, ut et in Fossatensi, nunc Colbertino, idem Siricii decretum simpliciter ita effertur: « Constituit ut sine consecrato episcopi, loci cujuslibet presbyteris non liceret consecrari. » Ubi nisi legamus consecrare, hoc decretum ad presbyterorum consecrationem referendum videbitur: quod aliquando factum esse ignoramus. Hoc tantum novimus olim nonnullis in ecclesiis usu receptum fuisse, ut presbyteri post ordinationem suam ab episcopo suo Dominici corporis acciperent portiones, de quibus certo dierum numero communionem perciperent. Quocirca in antiquo Pontificali Sussionensi apud nostrum Edmundum Martene, de antiq. Eccl. Rit., t. n, p. 322, istud edicitur: « Debent presbyteri portiones Dominici corporis ab episcopo accipere, de quibus percipiant communionem per quadragesima dies. » Et in antiquo Ordine Romano novitiis presbyteris præscribitur, ut ex data sibi oblata consecrata communicent usque septem dies. Verum, ex auctoribus libri Pontificali codicibus, corrigendi videntur Bollandianus atque Fossatensis adeo ut in eis legatur consecrare, non consecrari,

idque de consecratione eucharistiæ seu Missarum A celebratione intelligatur. Sed neque hinc conficitur, oblationis ab episcopo consecratæ portiones per ecclesias ac titulos mittendi morem falso ad Melchiamdem ut ad ejus auctorem referri : cum in eodem libro Romani pontifices id interdum constituisse dicantur, non quod instituerint primi, sed quod dumtaxat confirmarint. Nam ut a Siricio non recedamus, secundum hunc librum, « constituit hæreticos sub manus impositione recipi et reconciliari, » quia epist. 4, ad Himer., cap. 1, confirmat, quod jam Stephanus traditionis auctoritate vindicarat.

28. Ut ut est, prædictum fermenti per ecclesias mittendi usum Innocentio antiquiorem esse constat ex his quæ idem papa epist. 25, ad Decentium, n. 8, scribit : « De fermento vero, quod die Dominico per B titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti : cum omnes ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ. Quarum presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per parochias (extra urbem constitutas) fieri debere non puto :

quia nec longe portanda sunt sacramenta. Nec nos per cœmeteria diversa constitutis presbyteris destinamus. » Unde apparet id, quod in libro Pontificali dicitur : « cujuslibet loci presbyteris, nisi consecratum episcopi susceperint, per hebdomadam, » Missas celebrare seu consecrare non licere, minime accuratum esse ; cum hoc non de quibuslibet, sed tantum de presbyteris in urbe constitutis, et quidem sola die Dominica, decretum sit. Præterea hunc usum ideo, ut presbyterorum cum episcopo suo communionis indicium esset, inductum esse Innocentius palam indicat. Hinc eucharistia sic missa cur fermenti nomine donata sit, satis intelligitur. Fermenti quippe vicem gerebat, quatenus ecclesias ad quas mittebatur, sicut fermentum massam cui commiscetur, cum episcopo suo in uno Christi corpore copulabat atque uniebat. Porro istam oblationis ab episcopis consecratæ particulam a presbyteris in calicem tunc missam esse, cum in Missa dicebant : « Pax Domini sit semper vobiscum, » hoc est, eo ipso tempore, quo etiam nunc hostiæ consecratæ minor particula in calicem a presbyteris demittitur ex antiquis glossis in Decretales a Mabillonio nostro, Analect. t. iv, pag. 60, citatis comperimus.

RHETICII, EPISCOPI ÆDUENSIS,

DICTIONUM DE BAPTISMO.

Rheticum (inquit S. Augustinus), ab Augustoduno episcopum, magnæ fuisse auctoritatis in Ecclesia tempore episcopatus sui, gesta illa ecclesiastica, nobis indicant, quando in urbe Roma, Melchiade C apostolicæ sedis episcopo præsidente, cum aliis judex interfuit, Donatumque damnavit, qui prior auctor Donatistarum schismatis fuit, et Cæcilianum,

episcopum Ecclesiæ Carthaginensis, absolvit. Is, cum de baptismo ageret, ita locutus est :

« Hanc igitur principalem esse in Ecclesia indulgentiam neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, et ignorantiam nostræ facinora prisca debemus, ubi et veterem hominem cum ingenitis sceleribus exuimus. »

ANONYMI

CARMEN

DE LAUDIBUS DOMINI.

Quis queritur sera virtutis dote juvari?
Quis promissa Dei lento procedere passu?
Quis sine humano metitur judicis urnam
Perpetui, tardumque putat quod sæcula debent
Accelerare diem, meritis qui præmia reddat?
Nobilis ingenti testatur gloria facto.
Nam qua stagnanti prælabitur agmine ripas
Tardus Arar, pigrumque diu vix explicat amnem,
Qua fratrum Rheno progignitur Hedua pubes.

D Conjugium memini ^a summa pietate fideque :
Lex divina tamen meritum cumulabat amoris.
Et votum anobis, socium præcedere morte,
Mœrorique pio curam mandare sepulcri :
Sed prior uxorem decreti pagina legit.
Tunc vir sollicitus largo jubet ore cavari,
Post mortem fiunt quæ membris hospita saxa :
Suscipies veniens, æternaque fœdera junges ;
Ut quos viventes tenuisset lectulus idem,

^a Celebrat auctor conjugium S. Rheticii, qui deinceps ad episcopatum Augustodunensem fuit eve-

tus. Qua de re Gregorius Turonensis lib. *de Glor. Confessor.*, cap. 72.